

**ARUANNE LÕIMUMISVALDKONNA
ARENGUKAVA „LÕIMUV EESTI 2020“
TÄITMISE KOHTA 2018. AASTAL**

Kultuuriministeerium 2019

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
Valdkonna trendid	3
1. ÜLEVAADE ARENGUKAVA JA SELLE RAKENDUSPLAANI TÄITMISEST ALAEESMÄRKIDE KAUPA 2018. AASTAL	9
1.1 Alaeesmärk 1. Lõimumist toetavad hoiakud ja väärtused on Eesti ühiskonnas kinnistunud.....	9
1.2 Alaeesmärk 2. Vähelõimunud välispäritolu taustaga püsielanike osalemine ühiskonnas on kasvanud Eesti kodakondsuse omandamise ning uute ühiskondlike teadmiste kaudu	14
1.3 Alaeesmärk 3. Uussisserändajad on Eesti ühiskonnas kohanenud.....	18
2. TEISTE ARENGUKAVADE KAUDU ELLUVIIDUD LÕIMUMISEESMÄRGID.....	21
2.1 Eesmärk 4. Eesti keelest erineva emakeelega õpilastel on konkurentsivõimelised teadmised ja oskused eestikeelses keskkonnas toimetulekuks.....	21
2.2 Eesmärk 5. Eesti keelest erineva emakeelega noorte aktiivne osalemine noorsootöös ja tihedate kontaktide loomine eestikeelsete eakaaslastega	25
2.3 Eesmärk 6. Eesti keelest erineva emakeelega elanikele on tagatud võimalused täiendada oma teadmisi ja oskusi konkurentsivõimeliseks osalemiseks tööturul.	26
3. ARENGUKAVA JUHTIMINE, ELLUVIIMINE JA SEIRE.....	28
4. ARENGUKAVA ELLUVIIMISE MAKSUMUS 2018. AASTAL	28
5. ÜLEVAADE OLULISEMATEST ARENGUKAVA TEGEVUSTEST 2019. AASTAL..	30

LISA 1. ARENGUKAVA RAKENDUSPLAANI TÄITMINE 2018. AASTAL

SISSEJUHATUS

„Lõimuv Eesti 2020“ (edaspidi Lõimumiskava) on valdkondlik arengukava, mis sätestab Eesti lõimumispoliitika alused ja eesmärgid, nende saavutamiseks vajalikud meetmed ja tegevused. 29. detsembril 2014 kinnitas Vabariigi Valitsus korraldusega nr 582 lõimumiskava ja selle rakendusplaani aastateks 2014–2017. Vastavalt lõimumiskavas sätestatule esitab kultuuriminister Vabariigi Valitsusele üks kord aastas lõimumiskava täitmise aruande arengukavas ja rakendusplaanis esitatud eesmärkide saavutamise ning meetmete tulemuslikkuse kohta.

Lõimumiskava üldeesmärk on sotsiaalselt sidus Eesti ühiskond, kus erineva keele- ja kultuuritaustaga inimesed osalevad aktiivselt ühiskonnaelus ning jagavad demokraatlikke väärtusi. Üldeesmärgi saavutamiseks on arengukavas seatud kolm alaeesmärki: lõimumist toetavad hoiakud ja väärtused on Eesti ühiskonnas kinnistunud (alaeesmärk 1), vähelõimunud välispäritolu taustaga püsielanike osalemine ühiskonnas on kasvanud Eesti kodakondsuse omandamise ning uute ühiskondlike teadmiste kaudu (alaeesmärk 2), uussisserändajad on Eesti ühiskonnas kohanenud (alaeesmärk 3)¹.

Lisaks viiakse lõimumiseesmärke ellu teiste arengukavade, sh „Eesti elukestva õppe strateegia 2020“, „Eesti keele arengukava 2011–2017“, „Noortevaldkonna arengukava 2014–2020“, „Heaolu arengukava 2016–2030“ ning konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ kaudu. Nimetatud arengukavade raames viiakse ellu kolme lõimumiskava eesmärki: eesti keelest erineva emakeelega õpilastel on konkurentsivõimelised teadmised ja oskused eestikeelses keskkonnas toimetulekuks (eesmärk 4), eesti keelest erineva emakeelega noored osalevad aktiivselt noorsootöös ja neil on tihedad kontaktid eestikeelsete eakaaslastega (eesmärk 5) ja eesti keelest erineva emakeelega tööealistele elanikele on tagatud võimalused täiendada oma teadmisi ja oskusi konkurentsivõimeliseks osalemiseks tööturul (eesmärk 6).

Arengukava kolme alaeesmärgi saavutamist toetavad kaheksa meetet ja teiste arengukavade raames elluviidava kolme eesmärgi viis meetet. Nende saavutustaset kajastavad 15 arengukavas ja 25 detailses rakendusplaanis 2018–2020 seatud meetmeindikaatorit.

Rakendusplaani täitmise aruande eelarvelised vahendid olid planeeritud 2018. aasta riigieelarves ja riigi eelarvestrateegias 2018–2021.

Vabariigi Valitsus kiitis 17. 05.2018 toimunud istungil heaks valdkondliku arengukava „Lõimuv Eesti 2020“ tegevused aastateks 2018–2020. Rakendusplaani aruande koostas Kultuuriministeerium Haridus- ja Teadusministeeriumi, Justiitsministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Siseministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, SA Innove ja Integratsiooni Sihtasutuse (edaspidi INSA) esitatud andmete põhjal.

Aruande lisa 1 annab ülevaate 2018. aastal kasutatud ja planeeritud eelarvelistest vahenditest rakendatud meetmete kaupa.

¹ Lõimumiskava uussisserändajatele, k.a rahvusvahelise kaitse saajatele suunatud tegevused on kõige enam seotud siseturvalisuse arengukava 2015–2020 programmiga „Tasakaalustatud kodakondsus- ja rändepoliitika“, mille kohaselt lõimumispoliitika arvestab kodakondsus- ja rändepoliitika valdkondades toimuvaid arenguid ning tagab sihtgrupile paindlikke meetmeid ja lahendusi.

Valdkonna trendid

Ühiskonna sidusus on olulistes võtmevaldkondades suurenenud: tööturulõhed eestlaste ja teistest rahvustes inimeste vahel vähenesid, Eesti elanike suhtumine uussisserändajatesse on muutunud positiivsemaks. Paranenud on teistest rahvustest elanike enesehinnanguline eesti keele oskus ning eesti keele tasemeeksamite sooritus. Koolieelsetes lasteasutustes keelekümbelusena eesti keeles õppivate laste osakaal kasvas, samuti suurenes nende venekeelsete noorte osakaal, kes sooritasid B2 taseme eksami väga hea tulemusega (üle 75 punkti). ETV+ vaadatavus venekeelse elanikkonna seas suureneb.

Samas on rida väljakutseid, mis vajavad endiselt lahendamist: eesti keele oskus põhikooli lõpus ei ole kõigil õpilastel praegu piisav õpingute edukaks jätkamiseks keskkhariduse tasemel, venekeelsete kutseõppurite halb eesti keele oskus, madala haridustasemega mittetöötavate ja –õppivate teistest rahvustest noorte arv on suurenenud, Eesti kodakondsust taotletakse üha vähem, teistest rahvusest elanike kodanikuaktiivsus on väike ja nende esindajate osakaal Eesti avalikus teenistuses tagasihoidlik.

Eesti rahvaarv on juba neljandat aastat järjest kasvanud, kuna sisseränne on olnud suurem kui väljaränne ja negatiivne loomulik iive. **2018. aastal sai tähtajalise elamisloa või -õiguse 11 522 inimest, neist 7 433 kolmandate riikide kodanikku ja 4 089 EL, EMP või Šveitsi kodanikku.**² EL-ist tuleb enam Soome ja Läti kodanikke, kolmandatest riikidest saabujate hulgas on kõige rohkem Ukraina ja Venemaa Föderatsiooni kodakondsusega inimesi.

Kolmandatest riikidest pärit sisserände peamised põhjused olid töötamine (2 749), pereränne (1 845) ja õppimine (1 407). Võrreldes eelmiste aastatega on kasvanud töörandajate arv ning kahanenud pererändajate arv, õpirändajate arv jäänud enam-vähem stabiilseks. Nagu 2017. aastal, täitus ka 2018. aastal sisserände piirarv juba esimesel poolaastal.

Eesti Panga „Eesti tööturu ülevaates 2/2018“ mainitakse, et vaatamata juba mitmendat aastat kestvale positiivsele rändesaldole, suutis migratsioon alles 2017. aastal tasakaalustada rahvastikuprotsessidest tingitud tööealiste inimeste arvu vähenemist.

Sisserände piirarvu täitumise ja majanduse tsüklilisest arengust tingitud tööjõupuuduse leevendamiseks pikendati 2018. aasta suvel jõustunud välismaalaste seaduse muudatuse tulemusena Eestis lühiajalise töötamise perioodi 9-lt kuult 12-le kuule ning arvati piirarvu alt välja tippspetsialistid. Selleks, et soodustada lõimumist, kehtestati eesti keele oskuse nõue A2 tasemel neile, kes taotlevad ja pikendavad tähtajalist elamisluba töötamiseks ja kes on elanud Eestis selle alusel vähemalt viis aastat (v. a õppejõud, ettevõttesiseselt üleviidud töötajad, EL sinise kaardi taotlejad VMS §190¹ alusel, teadustöötajad VMS §182 alusel).³

² Politsei- ja Piirivalveameti ja Rahvastikuregistri andmed. Ülaltoodud arvudes on kõik 2018. aastal tehtud tähtajalise elamisloa või -õiguse otsused ja samal aastal registreeritud tähtajalised elamisõigused.

³ Nõue kehtib uutele tulijatele, kes saavad elamisloa pärast 15.07.2018 jõustunud muudatusi. Keeleoskust kontrollitakse nende puhul 2023. aastal, kui nad on Eestis viis aastat elanud.

Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2018. aastal näitas, et Eesti elanike hinnangud teistest riikidest inimeste Eestisse elama ja töötama asumise kohta on muutunud positiivsemaks: teistest riikidest pärit inimeste siiatulek omab head mõju majandusele (10-pallisel skaalal hinnangud 6–10 palli: 24% 2016 → 34% 2018) ning muudab Eesti elupaiga mõttes paremaks paigaks (10-pallisel skaalal hinnangud 6–10 palli: 15% 2016 → 20% 2018).⁴ Sarnast trendi näitavad ka Eurobaromeetri andmed: kui 2015. aasta sügisel pidas 45% eestimaalastest immigratsiooni peamiseks mureks, siis 2018. aasta sügisel nende arv langes 12%-ni (EL keskmine 21%).⁵

Üha rohkem eestimaalasi leiab, et töajõupuuduse leevendamiseks võiks Eesti soodustada töajõu sisserännet väljastpoolt Euroopa Liitu (21% 2016 → 31% 2018). Siiski on valdav enamik (57%) endiselt selle vastu (74% 2016) ning 12% jäid vastuse võlgu.⁶ Seda, et Eesti peaks soodustama töajõu sisserännet väljastpoolt Euroopa Liitu, leiavad oluliselt enam mehed (35%) ja eestlased (35%) ning vähem naised (29%), teistest rahvustest (23%) ja Kirde-Eesti (16%) ning suurlinnade elanikud (24%).⁷

Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringus 2018. aastal paluti vastajatel hinnata erinevate ohuolukordade esinemise tõenäosust Eestis lähima kolme aasta jooksul. Vähem tõenäoliseks peeti nt rahvuslikel või usulistel põhjustel toimuvad kokkupõrkeid (40% 2016 → 29% 2018).⁸

Inimeste hoiakuid võib osaliselt seletada rändekriisi möödumise ja rahvusvahelise kaitse saanute väikese arvuga riigis. 2018. aastal andis Eesti rahvusvahelise kaitse kokku 35 isikule, kellest 18 võeti vastu rändekava alusel. **Rändekava alusel on Eesti perioodil 2016–2018 vastu võtnud 206 inimest.**

Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringu 2018. aasta tulemusena selgus, et viimase 12 kuu jooksul on vabatahtlikus tegevuses osalenud 23% Eesti elanikest vanuses 15 ja enam eluaastat. **Vabatahtlikus tegevuses on oluliselt enam osalenud noored vanuses 15–24 (56%) ning eestlased (27%), oluliselt vähem muust rahvusest eestimaalased (13%), vanemad inimesed ning Tallinna (17%) ja suurlinnade elanikud (18).** Eestlased olid oluliselt enam valmis osalema kaitseliidu tegevuses (24%) ja naabrivalves (62%). Vaid väga vähesed teistest rahvustest elanikud olid liitunud või valmis liituma kaitseliiduga (10%), 39% teistest rahvustest elanikest olid valmis osalema naabrivalves.

Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2017 (EIM 2017) tõi välja, et ühtegi ühendusse ei kuulu 83% eestlastest ega 87% teistest rahvustest Eesti kodakondsusega elanikest. Veelgi suurem on see näitaja määratlemata kodakondsusega elanike puhul: neist ei ole tervelt 92% ühegi seltsi ega ühenduse liige. Nõrk kodanikuaktiivsus võib omakorda pärssida nende soovi taotleda Eesti kodakondsust.

Inimeste hoiakud avalduvad ka Eesti kodakondsuse naturalisatsiooni teel omandanute vähenenas arvus. 2018. aastal naturaliseerus 760, 2017. aastal 878 inimest, 2016. aastal omandas Eesti kodakondsuse 1 771 inimest⁹ ja 2014. aastal 1 615 inimest.

⁴ Kantar Emor (2018). Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring

⁵ Euroopa Komisjon, kommunikatsiooni peadirektoraat (2018). Standard Eurobaromeeter. Rahvuslik aruanne.

⁶ *Ibid.*

⁷ *Ibid.*

⁸ Kantar Emor (2018). Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring.

⁹ Eesti kodakondsuse saanute arvu suurenemist mõjutasid 1. jaanuarist 2016. a jõustunud kodakondsuse seaduse muudatused. Selle kohaselt said alla 15-aastased alaealised, kes on Eestis sündinud või kes asuvad kohe pärast

Määratlemata kodakondsusega isikute arv samuti vähenes. 2017. aasta lõpus omas kehtivat elamisluba või -õigust 80 316 määratlemata kodakondsusega isikut, 2018. aasta lõpuks oli neid 77 876.

Eesti keele õppevõimaluste mitmekesisus ja täiskasvanute kasvanud õpimotivatsioon avaldas mõju eesti keele tasemeeksami sooritusele. **2018. aastal sooritas SA Innove korraldatud eesti keele tasemeeksami kas A2, B1, B2 või C1 tasemel 56,4% eksamil käinutest, mis on 1,9 protsendipunkti kõrgem kui 2017. aastal.**

Samuti on kasvanud teistest rahvustest elanike enesehinnanguline eesti keele oskus – eesti keelt oskavad hästi umbes pooled (43 kuni 54%) eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanutest. 2018. aastal on eesti keelt üldse mitte oskavate inimeste osakaal vanuses 15 kuni 74 alla 10%.¹⁰

Motivatsioon õppida eesti keelt on tugevalt seotud tööturuga. Üle 90% INSA ja Töötukassa koolitusel osalenutest nimetas eesti keele õppimise põhjusena paremat hakkamasaamist ja väljavaateid tööturul. Ühtlasi ajendas eesti keel õppima soov tulla paremini toime igapäevastes olukordades ja osaleda ühiskondlikus elus, sh kultuurielus.¹¹ Rakendusüriingu järgi neid, kes plaanivad lähema kolme aasta jooksul eesti keelt õppida, on ca 52 000–68 000.

2018. aastal oli teistest rahvustest elanike töötuse määr, kes oskasid eesti keelt 6,2%, eesti keelt mitteoskavate elanike töötuse määr aga 10,7%.¹² Tööhõive määr oli samuti kõrgem neil, kes valdasid eesti keelt– 68,2% (oskajad) ja 52,2% (mitteoskajad).

2018. aasta tööjõu-uuringu andmed näitavad teistest rahvusest elanike tööturu olukorra paranemist. Muu emakeelega hõivatute arv suurenes ja töötus vähenes. Kuna samal ajal eestlaste hõive suurenes aeglasemalt ning töötuse määr kasvas veidi, vähenesid eestlaste ja muust rahvusest elanike võrdluses nii hõivelõhe kui töötuse lõhe.

15-74-aastaste teistest rahvustest elanike hõivemäär kasvas aastaga 63%-lt 64,3%-ni ning töötuse määr vähenes samal ajal 8,8%-lt 7,1%-ni. 2018. aastal oli erinevus töötuse määras eestlaste (4,6%) ja teisest rahvusest elanike vahel 1,5 korda. Muu emakeelega elanike hõive kasvu põhjustas eelkõige naiste hõive suurenemine.

Madala haridustasemega mittetöötavate ja -õppivate (NEET-noored)¹³ 18–24-aastaste eesti emakeele ja eesti keelest erineva emakeelega noorte osakaalu (%) erinevus on võrreldes 2017. aastaga kasvanud just viimase rühma kahjuks: **kui 2017. aastal oli muukeelseid NEET-noori 8% (eestlasi 11,6%), siis 2018. aastal nende arv küündis juba 12,2%-ni (eestlasi 11,2%).¹⁴**

sündi koos vanematega Eestisse püsivalt elama, sünni hetkest alates naturalisatsiooni korras Eesti kodakondsuse. Samuti said naturalisatsiooni korras Eesti kodakondsuse alla 15-aastased määratlemata kodakondsusega isikute lapsed. Naturalisatsioonile aitas kaasa kodakondsuse omandamise menetluslike nõuete lihtsustamine: kaotati 6-kuuline ooteaeg ja loobuti nõudest, et taotleja peab püsivalt Eestis elama viis järjestikust aastat.

¹⁰ Tallinna Ülikool ja Eesti Rakendusüriingute Keskus CentAR (2018). “Eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanute eesti keele õpe lõimumis- ja tööhõivepoliitika: kvaliteet, mõju ja korraldus“.

¹¹ *Ibid.*

¹² Allikas: Sotsiaalministeerium

¹³ NEET tuleb ingliskeelsest terminist *not in employment, education or training* ehk mittetöötavad, mitteõppivad ja koolitustel mitteosalevad noored.

¹⁴ Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium, Statistikaamet.

Eesti keele mitteoskamine suurendab NEET-noorte hulka sattumise riski. Seetõttu pakutakse eesti keele õpet juba lasteaias. 2018. aastal töötati välja põhimõtted täiendava eestikeelse õpetaja lisamiseks venekeelsesse lasteaiarühma, et soodustada eesti keelest erineva emakeelega laste eesti keele omandamist vähemalt A1-tasemel ning toetada laste valmisolekut jätkata peale lasteaeda eestikeelses koolis kui pere seda soovib. Täiendav eesti keele õpetaja ametikoht luuakse lasteaedadesse aastatel 2019–2022.

Aasta-aastalt on vähenenud laste osakaal, kes osalevad koolieelsete lasteasutuste töös vene õppekeeles (2018/2019. õppeaastal 16,3%). Peamiselt on sellevõrra suurenenud keelekümblejate osakaal (2018/2019. õppeaastal 5%). Kõige suurem on vene õppekeelega laste osakaal koolieelsetes lasteasutustes Harju- ning Ida-Virumaal¹⁵ (vastavalt 50% ja 33% 2018/2019. õppeaastal) ning kõige suurema osakaaluga on keelekümblejad esindatud Ida-Viru- ja Valgamaa koolieelsetes lasteasutustes¹⁶ (vastavalt 29% ja 5%¹⁷ 2018/2019. õppeaastal).

Põhikooli lõpuks oskas 69,2% eesti keelest erineva emakeelega õpilastest eesti keelt vähemalt tasemel B1¹⁸. See on veidi enam kui viimastel aastatel keskmiselt. Ainult vene õppekeeles põhikooli lõpetajate¹⁹ hulgas on B1-tasemel eesti keelt oskajaid 61,4% (kui ka keelekümblust arvestada, siis 63,5%). See tulemus on pisut parem kui varasematel aastatel. Eesti keele oskus põhikooli lõpus ei ole kõigil õpilastel praegu siiski piisav õpingute edukaks jätkamiseks keskkooli tasemel.

Pärast gümnaasiumide eestikeelsele õppele üleminekut on gümnaasiumilõpetajate eesti keele oskus mõnevõrra paranenud. **Esimesed gümnaasiumis vähemalt 60% õppes eesti keeles läbinud noored lõpetasid gümnaasiumi 2014. aastal. Kui sel ajal jäi B2-keele taseme saavutamata 22% lõpetajatest, siis 2018. aastal lõpetanutest oli selliseid õpilasi 19% (2017. aastal oli nende arv 23%).** Kasvanud on ka nende noorte osakaal, kes sooritavad B2-eksami kõrgel tasemel (üle 75 punkti) ja võiksid teha gümnaasiumi lõpus C1-eksami – viimastel aastatel on neid peaaegu 2/3 kõigist neist, kes tegid eesti keel teise keelena riigieksamit²⁰.

Endiselt tuleb tegeleda eesti keelest erineva emakeelega kutseõppurite riigikeeleõppe kvaliteedi tõstmisega, eriti arvestades, et kutsekeskhariduses on alanud üleminek eestikeelsele õppele. Kutseõppurite osakaal, kes sooritasid eesti keele tasemeeksami (B2), kasvas võrreldes 2017. aastaga 5,7 protsendipunkti võrra: **2017. aastal sooritas eksami positiivselt 12,9% kõigist eesti keele tasemeeksami teinud kutseõppuritest, 2018. aastal saavutas B2 taseme 18,6% kutseõppuritest.**²¹ Lõimumiskava indikaatori sihttaseme (eksami positiivselt sooritanute osakaal 32%) saavutamine 2020. aastal on siiski vähetõenäoline.

¹⁵ Vene õppekeelega koolieelseid lasteasutusi ei ole 2018/2019. õppeaastal kaheksas maakonnas.

¹⁶ 2018/2019. õppeaastal oli keelekümbluses osalevaid lasteaialapsi viies maakonnas.

¹⁷ Absoluutarvuna on Valgamaal keelekümblejaid vaid 59.

¹⁸ Kuna järjepidevalt on kasvanud nii keelekümbluses kui ka eesti õppekeeles õppivate eesti keelest erineva emakeelega õpilaste arv, kellest osa teeb eesti keele kui esimese keele eksami, arvatati 2015. aastast eesti keele oskuse tase kõigi muu emakeelega õpilaste hulgas.

¹⁹ St põhikooli lõpetajate hulgas, kes teevad B1-tasemeeksamiga ühildatud eesti keele kui teise keele põhikooli lõpuksami.

²⁰ Vähemalt 75% punktidest saanud isikud on hinnanguliselt võimelised ühe võrra kõrgemal tasemel keeleeksamit sooritama.

²¹ HTM: Kutsekeskhariduse vene õppekeeles lõpetajate osakaal, kes oskavad eesti keelt erialasele tööle asumist võimaldaval tasemel moodustas 37,8%.

2018. aastal jätkus telekanali ETV+ avamisest alguse saanud ERRi telekanalite vaatajate üldarvu kasv, seda eelkõige muust rahvusest elanike arvelt. Kui 2017. aastal vaatas ERRi telekanaleid nädalas vähemalt 15 minutit 20,4% muust rahvusest inimestest (vanuses 4eluaastat ja enam), siis 2018. aastal jälgis ERRi telekanaleid juba 27,3% samast grupist.²²

ETV+ vaadatavus venekeelsete seas on tõusnud: **2016. aastal vaatas ETV+i 14,2% venekeelsest elanikkonnast, 2018. aastal jälgis telekanalit 21,4% sihtrühmast**²³. Portaalil www.rus.err.ee oli 2018. aastal keskmiselt 47 000 unikaalset kasutajat nädalas, portaalil news.err.ee ca 17 000 unikaalset kasutajat nädalas. 2016. aastal olid mõlema portaali külastajate arv kaks korda madalam, vastavalt 23 000 ja 9 000 unikaalset kasutajat nädalas.²⁴ **2018. aastal kuulas Raadio 4 nädalas ca 30% teistest rahvustest kuulajatest.**²⁵

²² Allikas: Kantar Emor, Teleauditooriumi Mõõdikuuring. ETV+ vaatajate osakaal nädalas (% sihtrühmast, kes vaatas kanalit vähemalt 15 minutit nädalas). Sihtrühm: 4-aastased ja vanemad Eesti elanikud.

²³ *Ibid.*

²⁴ Allikas: Spring Scores

²⁵ Allikas: Kantar Emor, Raadiouuring . ERRi kõigi raadiojaamade (Klassikaraadio, Raadio 2, Vikerraadio, Raadio 4, Raadio Tallinn) 2018. aasta keskmine kuulatavus nädalas muust rahvusest inimeste (vanuses 12-74 aastat) hulgas oli 38,2% (2017.a 44,2%).

1. ÜLEVAADE ARENGUKAVA JA SELLE RAKENDUSPLAANI TÄITMISEST ALAEESMÄRKIDE KAUPA 2018. AASTAL

1.1. Alaeesmärk 1. Lõimumist toetavad hoiakud ja väärtused on Eesti ühiskonnas kinnistunud

Tabel 1. Esimese alaeesmärgi indikaatorid

Meetme 1.1. indikaatorid	Meetme indikaatorite täitmine 2018	Meetme indikaatorite sihid 2020
Kommunikatsioonitegevustesse hõlmatud inimeste arv Allikas: INSA	0 ²⁶	150 000 in
ERR-i tele- ja raadioprogrammide jälgitavus muu emakeelega inimeste hulgas. Teisest rahvusest inimeste osakaal, kes peavad ERRi tele- ja raadioprogramme oluliseks infoallikaks Allikas: Kantar Emor, Teleauditooriumi Mõõdikuuuring, EIM	ERRi telekanaleid vaatas nädalas vähemalt 15 minutit 27,3% muust rahvusest inimestest. ERRi raadiokanaleid kuulas nädalas vähemalt ühe veerandtunni jooksul 38,2% muust rahvusest inimestest. Raadio 4 kuulas 30%. Hinnangut kanalite olulisusele mõõdetakse EIM 2020.	11% (telekanalid); 47 % (raadiokanalid); 82% (peab oluliseks)

Alaeesmärgi saavutamiseks viidi läbi ühiskondlikku sidusust toetavaid meediategevusi, mis aitasid kaasa ühiskonna avatusele ja vastastikusele mõistmisele: toetati ERRi meediakanaleid, korraldati infoüritusi, toetati veebiplatvorme ning anti välja lõimumisvaldkonna uudiskirju.

ETV+ olulisemad tegevussuunad 2018. aastal olid õhtuste omasaadete valiku mitmekesistamine, osalemine EV100 tähistamisel koos ERR-i teiste kanalitega ning rahvusvaheliste suursündmuste ülekanded. 2018. aasta esimesel poolel jõudsid eetrise otseülekanded rahvusvaheliselt iluvõimlemisturniirilt „Miss Valentine“, jäähoki ja jalgpalli MM-ilt ja Eurovisioonilt. Suursündmuste ülekannete toel (maikuus Eurovisioon ja jäähoki MM; juunikuus jalgpalli MM) tõusis ETV+ vaadatavuse osakaal jõudsalt, ulatudes juunis 180 tuhande vaatajani (telekanali vaatamise ulatus nädalas). 2018. aastal jälgis telekanalit vähemalt 15 minutit nädalas 21,4% sihtrühmast. Tugevat ja jätkuvat kasvutrendi näitasid nii etvpluss.ee kui ETV+ sotsiaalmeedia (*Facebook, Youtube*) väljundite külastatavus ja jälgitavus.²⁷

²⁶ESF vahenditest rahastatud sotsiaalkampaania „Karjäär Eestis“ ja audiovisuaalprogrammiga „Meie Eestid“ jõuti 356 890 inimeseni. Mõlemad tegevused toimusid 2017.a. 2018. kommunikatsioonitegevusi ei toimunud ning seisuga 31.12.2018 on lõimumisalased kommunikatsioonitegevused edukalt ellu viidud. INSA koostas hanke „Kommunikatsiooniteenuse tellimine perioodiks 2018–2019“ tehnilise kirjelduse eesmärgiga leida teenuseosutaja teavituskampaaniate ja loovlahenduste väljatöötamiseks ning kommunikatsioonialase konsultatsiooni saamiseks.

²⁷ ERR. 2018. aasta I poolaasta aruanne.

2018. aastal toetas Kultuuriministeerium täiendavalt ERRit summas 300 000 eurot venekeelse telekanali ETV+ viimiseks kogu Eestit katva vabalevi põhivõrguga, mis siiaani levis umbes 90 protsenti territoriaalse kattuvusega vabalevi võrgus (Multipleks 6) ning selle tulemusena polnud ligikaudu 80 000 Eesti elanikul võimalik telekanalit vaadata või oli selle kvaliteet halb. Lisaraha abil viidi ETV+ vabalevi põhivõrku (Multipleks 1).

2018. aastal moodustasid ERR-i raadiojaamad suurima osa 12-74-aastaste inimeste raadiokuulamisajast. Eestlased pühendasid raadiojaamadest kõige rohkem aega Vikerraadio kuulamisele, teistest rahvustest inimesed Raadio 4 kuulamisele. 2018. aasta keskmine kuulatavus nädalas teistest rahvustest inimeste (vanuses 12-74) hulgas oli 38,2% (2017.a 44,2%), 2018. aastal kuulas Raadio 4 nädalas ca 30% teistest rahvustest kuulajatest.²⁸

1. mail tähistas Raadio 4 25. sünnipäeva avaliku kontserdiga Narvas. Juunis alustas Sillamäel tööd Raadio 4 uus saatja, mis parandas oluliselt kuuldavust selles Ida-Virumaa piirkonnas.

Valmis INSA uus veebiplatvorm ja koduleht. Töötati välja INSA eesti keele maja teavituskampaaniad ja loovlahendused. Ajakirjanduses ilmus 1001 sihtasutuse tegevust kajastavat artiklit.

Balti Uuringute Instituut töötas välja sotsiaalkampaania ning audiovisuaalmeediaprogrammi tulemuslikkuse hindamise kriteeriumid, viis läbi fookusrühma arutelud ja individuaalintervjuud erinevate sihtrühmade esindajatega ning koostas analüüsi.²⁹

15.-16.11.2018 toimus rahvusvaheline lõimumisalane konverents „Minu kodu, meie kodu: mis meid ühendab mitmekultuurilises ühiskonnas?“. Konverentsi külastas 227 inimest, *Facebooki* vahendusel vaadati otseülekannet 1 183, ürituse veebilehe kaudu 2 582 korda. Meediaväljaanded kajastasid konverentsi 14 eesti-, 10 vene- ja 2 ingliskeelses artiklis. Konverentsil anti välja ka lõimumisvaldkonna 2017.-2018. aasta meedia- ja arenduspreemiad.

Et kutsuda venekeelseid elanikke enam külastama Eesti kultuurisündmusi, pakkus Eesti Instituut 2018. aastast senisest enam venekeelset kultuurinfot. Võrreldes 2017. aastaga kultuurikalendri venekeelse osa kasutajate hulk kahekordistus: ca 50 tuhandelt külastajalt 105 tuhande külastajale (võrreldud ajavahemik märts-september 2017. ja 2018. a). Püsivalt on kasvanud ka venekeelse FB lehekülje kultuur.info/ru jälgijaskond.

Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondist rahastati ühisüritusi kohalike inimeste ja rahvusvahelise kaitse saajate vahel ning koostati infomaterjal, mis suurendas kogukondlikku teadlikkust sundrände ja kohanemisprotsessi osas, kohalike kogukondade ühtsustunnet ja avatust rahvusvahelise kaitse saanud inimeste suhtes ning kaitse saanud isikute aktiivset osalust kogukonnaüritustes.

²⁸ Allikas: Kantar Emor, Raadiouuring . 2018. aasta algusest muutus Kantar Emori raadioauditooriumi uuringu meetodika. Varasema päeviku-uuringu asemel on nüüd kasutusel day-after-recall meetodika, mis kaardistab raadiojaamade kuulatavust eilse päeva kohta. Selleks kasutatakse telefoni- ja veebiintervjuusid. Sellest tulenevalt ei ole andmed enam võrreldavad varasemate aastatega.

²⁹ IBS (2018) Integratsiooni Sihtasutuse sotsiaalkampaania "Karjäär Eestis" ja audiovisuaalprogrammi "Meie Eestid" tulemuslikkuse hindamine, Integratsiooni Sihtasutus.

Meetme 1.2. indikaatorid	Meetme indikaatori täitmine 2018	Meetme indikaatori siht 2020
Projektidesse kaasatud inimeste arv. Allikas: INSA	10 500 in (kumulatiivne arvestus)	7 000 in (kumulatiivne arvestus)

2018. aastal viidi ellu traditsioonilisi tegevusi, kuid loodi ka uusi koostööplatvorme rahvusvähemuste organisatsioonide tegevuse laiendamiseks ning kultuurilise mitmekesisuse nähtavamaks muutmiseks.

Eesmärgiga toetada eesti keele kui võõrkeele kvaliteetse õppe arengut ja aidata kaasa ühiskonna paremale lõimumisele alustasid 2018. aasta teisel poolaastal INSA struktuuriüksustena sisulist tegevust Narva eesti keele maja ja Tallinna eesti keele maja. Majade ülesandeks on korraldada tasuta eesti keele kursusi ning tegevusi, mis võimaldavad eesti keelt praktiseerida. Tallinna eesti keele maja avas ukSED jaanuaris 2019 ja Narvas alustab eesti keele maja uutes ruumides tööd 2019. aasta teisel poolaastal. 2018. aastal toimusid sisulised tegevused asenduspindadel.

Toimusid kursused ja eesti keele kohvikud ning koostöös õpetajate ja eestvedajatega planeeriti uusi tegevusi. Samuti pakuti koolitusi nii eesti keele maja tulevastele kui ka juba töötavatele eesti keele õpetajatele (kokku 25 õpetajat) firmadest, kellel on INSAga koostööleping.

Kultuuriministeerium rahastas Mittetulundusühingu VeniVidiVici neljanädalasi õpilasvahetusi, kus 2018/2019. õppeaastal osales kokku 39 koolinoort ning 38 kooli üle Eesti. Õpilasvahetused aitasid kaasa erineva emakeelega õpilaste kontaktide tekkele, põhikooli vanema astme ja gümnaasiumide õpilaste karjäärivalikutele, eesti ja vene emakeelega õpilaste keeleoskusele.

2018. aastal rahastas INSA 10 kultuuri- ja spordiprojekti, mis löid soodsa pinnase eri emakeelt kõnelevatele Eesti inimestele omavaheliseks lävimiseks. Toetati töötubade, meistriklasse ja arutelude läbiviimist, samuti massi- ja meeskonnaspordiüritusi, kus löid kaasa erineva kultuuritaustaga inimesed. Enamjaolt on koostöötegevustesse kaasatud Ida-Virumaa ning need Harjumaa piirkonnad, kus elab palju venekeelseid inimesi.

Olulisemad koostöötegevused olid Eesti Jalgpalli Liidu projekt „Me kõneleme jalgpalli!“, Narva Ooperipäevad, SA Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi lõimumisprogramm „Sport ühendab!“, kahepäevane festival „Mägede hääl“ Kohtla-Järvel ja kaheksandat korda toimunud Narva Energiajooks 2018.

Lisaks korraldati mitmeid EV100-ga seotud sündmusi nii riigi poolt keskselt kuid ka rahvusvähemuste eestvedamisel, mis aitas kaasa riigiidentiteedi tugevnemisele. Nt toimusid 21. veebruaril mitmed sündmused Narvas – Vabariigi Presidendi aumärkide jagamine, kõne Narva raekoja platsil ning õhtune Narva linna pidulik kontsert.

Esimest korda toimusid Narvas festivalid „Station Narva“ ja „Baltic Sun“. Eesti Kaevandusmuuseumis Kohtla-Nõmmel toimus muusikafestival „Mägede hää!“.

11. mail 2018 viis Kultuuriministeerium koostöös MTÜga Eventburg läbi Narvas Geneva Kultuurikeskuses V kultuurifoorumi „Tulevikul on ajalugu“, kus toimus arutelu Narva ja Ida-Virumaa ajaloo- ja kultuuripärandi kajastamise üle piirkonna tutvustamisel. Foorumil osalesid Narva ja Ida-Virumaa kultuuriühingute, haridus- ja noorsootööga tegelevate asutuste, kohalike omavalitsuste allasutuste, Kultuuriministeeriumi, Tartu Ülikooli Narva Kolledži ja INSA esindajad.

Üle-eestilise ulatusega spordi- ja kultuuriürituste käivitamine ja arendamine Ida-Virumaal on osa riigi regionaalarengu strateegia raames elluviidavast Ida-Virumaa programmist, mida partnerluses Rahandusministeeriumiga rakendab INSA. 2018. aastal valmistas INSA ette kultuuri ja spordi suurprojektide taotlusvooru, mis kuulutati välja 2019. aasta veebruaris.

Avatud taotlusvooru eesmärk on elavdada Ida-Virumaa ettevõtlust ja majandusarengut, tõsta piirkonna elukeskkonna atraktiivsust, pidurdada nooremaealiste väljavoolu ning piirkonna eelisarendamise kaudu vähendada mahajäämust teistest Eesti piirkondadest. Samuti soovitakse spordi- ja kultuuritegevuste toetamisega kaasa aidata Eesti teiste piirkondade sidustatuse paranemisele Ida-Virumaaga ning spordi- ja kultuurielu mitmekesistamise abil edendada turismi Ida-Virumaal.

Ühise kultuuriruumi kujundamiseks toetati Eesti Instituudi projekti „Kultuurisamm“, mis pakkus õppekäike, loenguid ja arutelusid Tallinna ja Harjumaa vähelõimunud püsielanikele ja uussisserändajatele. Eesti Instituudi partneriteks olid kohalikud kultuuriasutused ja kodanikuühendused, samuti kaasati eestlastest vabatahtlikke. Projekti raames korraldati osalejatele Eesti kultuuri, loodust, ajalugu ja eluolu tutvustavaid üritusi ning õppekäike.

2018. aastal loodi Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi (AMIF) toel kultuuri- ja spordiorganisatsioonide koostöövõrgustik ning koostöös KOVidega kaardistati kultuuri- ja spordiprogrammis osalejate sihtrühm.

Loodi 25 vabatahtlikust koosnev tugirühm ning koolitati neid erinevatel teemadel, nagu terminoloogia ja rahvusvahelise kaitse saanud Eestis, kultuur ja kultuurilised erinevused, kultuuri- ja spordiprogrammi ülesehitus, vabatahtliku roll ja eetika rahvusvahelise kaitse saanutega suhtlemisel. Samuti moodustati varasemalt juba Eestis elavate rahvusvahelise kaitse saajate eestkõnelejate grupp, kes tutvustavad kultuuri- ja spordiprogrammi Eestisse saabunud kaitse saajatele.

AMIFi kaudu toetati ka avalikkusele suunatud rändevaldkonna teemalist kommunikatsiooni. Selle tegevuse raames loodi võrgustik ning veebileht <https://kestame.rahvaalgatus.ee/>.

Samuti viidi läbi kogukondlike arutelude „Kuidas me kestame“ sari, mis andis osalejatele uut teadmist rahvastikuprognoside ning rännet, tööhõivet ning sündimust puudutavate trendide ja faktide kohta, samuti võimaluse rääkida kogukonna sees läbi erinevad vaated ja lähenemised kõigil kolmel teemal ning seosed nende vahel. Kokku toimus 14 maakonnas 34 arutelu.

Tabel 3. Etniliste vähemuste emakeele ja kultuuri toetamine

Meetme 1.3. indikaatorid	Meetme indikaatorite täitmine 2018	Meetme indikaatorite sihid 2020
Toetatud katusorganisatsioonide ja nende liikmesorganisatsioonidest rahvusvähemuste kultuuriseltside arv. Allikas: INSA	18 katusorganisatsiooni ja 258 rahvusvähemuste kultuuriseltsi	17 katusorganisa-tiooni ja 240 rahvus-vähemuste kultuuri-seltsi
Positiivne etniline identiteet – 81% liikmetel; emakeeleoskus vähemalt B1 tasemel – 60%; huvi päritolukultuuri vastu tõusnud 90% liikmetel. Allikas: INSA	seiratakse 2020.a	Positiivne etniline identiteet – 81% liikmetel; emakeeleoskus vähemalt B1 tasemel – 60%; huvi päritolukultuuri vastu tõusnud 90% liikmetel.
Toetatud pühapäevakoolide arv. Allikas: HTM	29 kooli	26 kooli

2018. aastal rahastati ka tegevusi, mis aitasid muuta ühiskonda sallivamaks ja avatumaks, pannes rõhku suuremale koostööle Eesti eri rahvusrühmade vahel ning lõimumist soodustavate avatud väärtushoiakute tekkele ja kinnistumisele ühiskonnas.

Toetati rahvusvähemuste kultuuriseltside tegevust rahvuskultuuripärandi ja keele säilitamisel ning edendamisel Eestis, suurendati katusorganisatsioonide ja rahvusvähemuste kultuuriseltside jätkusuutlikkust ning haldusvõimekust ja toetati nende arengut. Samuti suurendati rahvusvähemuste kultuuriseltside ja Eesti kultuuriasutuste omavahelisi kontakte.

Aasta-aastalt on kasvanud omakultuuri ja rahvusliku eripära säilitamiseks antav rahvusvähemuste kultuuriseltsidele eraldatud tegevustoetus. Kui 2014. aastal oli see 320 tuhat, siis 2018. aastal juba 452 tuhat eurot. 2018. aastal eraldati tegevustoetust 18-le rahvusvähemuste kultuuriseltside katusorganisatsioonile, kelle kaudu toetati omakorda 258 kultuuriseltsi tegevusi. Kultuuriministeerium toetas vähemusrahvuse kultuuriomavalitsusi vähemusrahvuse kultuuriautonoomia seadusest tulenevate kultuuriomavalitsuse eesmärkide täitmiseks, milleks on rahvusvähemuse kultuuri edendamine ja emakeelse õppe korraldamine. 2018. aastal anti tegevustoetust Eesti Rootslaste Kultuuriomavalitsuse Sihtasutusele ja Eesti Ingerisoomlaste Liidule.

Septembris 2018 toimus eesti ja rahvusvähemuste katusorganisatsioonide ühisüritus Mooste mõisas. Samuti toetati 16 projekti, mille seas olid traditsioonilised festivalid, nagu „Multikultuurne Pärnu“, XV rahvusvähemuste kultuurifestival "Rahvuskultuuride loomepada" Jõhvis, Idamaa rahvaste kevadfestival „Novruz Bajramõ“ Tallinnas, ukraina kultuuri rahvusvaheline laste ja noorte festival "Kvitõ Ukrainy" ning rahvusvaheline vaimuliku muusika festival Mustvees. Toetati EV100 juubeli, mitmekesisuse ja rahvuste päeva tähistamisega seotud ürituste korraldamist.

Lisaks toetati Elamusaasta projekti³⁰, Fenno-Ugria Asutust, Ida-Virumaal tegutsevaid teatreid „Tuuleveski“ ja „Ilmarine“, Narva Eesti Maja, ja Eesti Folkloorinõukogu Rahvusvahemuste Noortekojate tegevust.

2018. aastal kogu Euroopas toimunud kultuuripärandiaasta kajastus ka hõimupäevade programmis. Hõimupäevade peakontserdid toimusid 20. ja 21. oktoobril 2018 Tallinnas Telliskivi Loomelinnakus Vabal Laval ja Tartus Eesti Rahva Muuseumis (ERM). 25. oktoobril toimus ERMis hõimupäevade rahvusvaheline konverents „100 aastat soome-ugri rahvaste iseolemist“ ning 26. oktoobril soome-ugri rahvaste maailmakongressi vahekonverents Värskas. Soome-ugri rahvaste konsultatiivkomitee on andnud nõusoleku korraldada VIII maailmakongress Tartus 17.-19. juunil 2020. Kongressi teemaks on „Kultuur– keel ja meel“, kuhu oodatakse Soome, Ungari ja Venemaa presidentide.

2017.–2018. aastal viis Kultuuriministerium Euroopa Komisjoni toetusel ellu romade lõimumist toetava projekti (ESTROM). Projekt keskendus lõimumise kohaliku tasandi sidusrühmade väljaselgitamisele, aidati kaasa Kultuuriministeriumi romade lõimumise nõukoja ja kohalike omavalitsuste vahelisele koostööle. Viidi läbi romade kuuluvustunnet ja ühiskonnaelus osalemist mõõtev uuring ning roma lastega töötavate pedagoogide küsitlus, korraldati neli koolitust roma noortele ja seminar roma lastega töötavatele õpetajatele. Toetati noorte roma aktivistide individuaalseid koolitusi ning loodi romade lõimumist toetava võrgustiku veebisait www.eestiromad.com.

Haridus- ja Teadusministerium toetas 2018. aastal rahvuskultuuriseltside 29 pühapäevakooli tegevust, sh õpetajate arengut, omandati tööks vajalikke pedagoogika- ja metoodikaalaseid teadmisi ning pädevusi.

1.2. Alaeesmärk 2. Vähelõimunud välispäritolu taustaga püsielanike osalemine ühiskonnas on kasvanud Eesti kodakondsuse omandamise ning uute ühiskondlike teadmiste kaudu

Tabel 4. Teise alaeesmärgi indikaatorid

Lõimumiskava indikaatorid	Lõimumiskava indikaatorite täitmine 2018	Lõimumiskava indikaatorite sihid 2020
Eesti kodakondsuse naturalisatsiooni korras omandanud inimeste arv. Allikas: PPA	suureneb 162 320 in	suureneb
Määratlemata kodakondsusega isikute arv. Allikas: PPA	77 876	82 000

Määratlemata kodakondsusega isikute arv väheneb aasta-aastalt, kuid nende soov omandada Eesti kodakondsus on langenud. Taandumas on suutatus õppida ära eesti keel ja sooritada kodakondsuseksam ning tõusmas asjaolu, et Eesti kodakondsuse puudumine ei takista Eestis elamist.

³⁰ Elamusaasta on 2012. a alanud kodanikualgatuslik ettevõtmine, mille raames külastavad Eesti loomeinimesed Eestimaa koole, sh vene õppekeele koole. Projekti sisuks on koolinoorte suunamine Kultuuri juurde kas tulevikutegijana või –tarbijana. Vt. www.elamusaasta.ee

2018. aastal sai Eesti kodakondsuse naturalisatsiooni teel 760 inimest, 2017. aastal 878 inimest, 2016. aastal omandas Eesti kodakondsuse 1 771 ja 2014. aastal 1 615 inimest. Vähenes määratlemata kodakondsusega isikute arv. 2017. aasta lõpus omas kehtivat elamisluba või -õigust 80 316 määratlemata kodakondsusega isikut, 2018. aasta lõpus oli neid 77 876.

Tabel 5. Võimaluste loomine vähelõimunud välispäritolutaustaga Eesti püsielanike ühiskondliku aktiivsuse suurendamiseks ja lõimumise toetamiseks

Meetme 2.1. indikaatorid	Meetme indikaatorite täitmine 2018	Meetme indikaatorite sihid 2020
Lõimumisprogrammis osalenud isikute arv Allikas: INSA	1904 in, neist üldkeeleõppemoodulis 1056 in, kodakondsusmoodulis 314 in ja kultuurimoodulis 534 in	5 550 in
Lõimumisprogrammi raames tasuta keeleõppe kursusi aasta lõikes läbinute osakaal, kellel on paranenud praktiline eesti keele oskus ja selle kasutus ning kodakondsus- ja kultuurimooduli läbinute osakaal, kellel on suurenenud praktiline informeeritus ja teadmised Eesti riigi, ühiskonna ja kultuuri kohta (vastavalt) Allikas: INSA	praktiline eesti keele oskus ja kasutus tõusnud – 72%; kultuurimooduli läbinute teadmised kultuuri kohta on tõusnud – 49%; kodakondsusmooduli läbinute informeerituse % arvutatakse 2019.a teisel poolel.	Praktiline eesti keele oskus ja kasutus tõusnud – 75%. Kodakondsusmooduli läbinute praktiline informeeritus ja teadmised tõusnud – 86%. Kultuurimoodul – määratletakse 2018. a.
Nõustamissüsteemi kasutanud isikute arv Allikas: INSA	1 275 in	5 550 in

Teise alaeasmärgi täitmiseks toetati vähelõimunud inimeste ja uussisserändajate lõimumist, et nad omandaksid Eesti ühiskonnas toimimiseks vajalikke teadmisi ja oskusi ning omandaksid ühiskondlikku aktiivsust tagavad pädevused, sh eesti keele oskuse ja kodanikuteadlikkuse. Euroopa Sotsiaalfondist rahastatava lõimumisprogrammi raames pakuti naturaliseerumiseks ettevalmistumise koolitusi, eesti keele ja kultuurikümblust.

2018. aastal jätkusid A2, B1 ja B2 tasemel eesti keele kursused, mida pakuti vähelõimunud inimestele ja uussisserändajatele. 2018. aastal osales INSA keeleõppes 2 774 inimest, valmis eesti keele õppe äpp Speakly (www.speakly.me). Kultuuriministeeriumi ja Integratsioonifondi toetusel loodi tasuta mobiiliäpid Walk Talk ja Multikey.

INSA toel mitmekesistati keeleoskustaseme testimise võimalusi, loodi võimalused kodakondsuseksamini näidisülesannetega tutvumiseks, toetati erinevaid projekte ja ühistegevusi eesti keele õppimiseks ja praktiseerimiseks. Jätkati 2016. aastal alanud eesti keele ja kultuuri tundmise klubide tööd. 2018. aastal osales 52s keelelise ja kultuurilise kümbluse klubis 832 inimest.

INSA korraldas kaks eesti keele messi, mille eesmärk oli viia kokku täiskasvanud keeleõppijad ning keeleõppeteenust ja –vahendeid pakkuvad koolitusasutused ja kirjastused. Messil sai tutvuda erinevate keeleõppemetoodikate ja õppematerjalidega. Eesti keele messe külastas kokku ligikaudu 1 400 inimest (Narvas ca 400 ja Tallinnas ca 1000 isikut).

Keelekohvikute formaadi käivitamine Eestis on tasakaalustanud ja täiendanud keeleõppemaastikku. Iganädalasel toimusel keelekohvikud 18 kohas Tallinnas, Maardus, Keilas, Paldiskis, Narvas, Kohtla-Järvel, Jõhvis ja Kiviõlis.

Ühtekokku on keelekohvikuid külastatud 2 655 korral. Koostöös Tartu Ülikooliga on alustatud uute eesti keele õpetajate ja keelekohvikute eestvedajate koolitusi. Tegevused viidi ellu Kultuuriministeeriumi ja Tartu Ülikooli vahel sõlmitud lepingu raames.

INSA nõustamisteenuses osales ligikaudu 1 275 isikut. Peamised nõustamisteed olid eesti keele õppe ja harjutamise võimalused, elamisloa ja kodakondsuse taotlemine ning teave lõimumist toetavate tegevuste ja teenuste kohta.

2017. aastal alustati nõustamisveebi loomist, mis valmis 2018. aasta sügisel. Nõustamisveeb ühendab olemasolevaid veebe (integratsioon.ee/noustamine ja integratsiooniinfo.ee) ning koondab infot nõustamis- ja infosüsteemi sisuteemadel teistest toimivatest infokanalitest. Nõustamisveebi arendamisel on tõhustatud vähelõimunutele suunatud teabe levikut ning loodud kolmekeelne platvorm valdkonnaülese infokanalina.

Ühtse standardi alusel töötavate nõustajate arvu suurendamiseks pakuti 168 ametnikule nelja koolitusmoodulit, mis ametkondadevahelist koostööd.

Etendusasutuste ja muuseumide hangitud tehnilised vahendid ja seadmed pakkusid eesti ja muu maailma kultuuriprogramme mitmes keeles suurendades kultuuritarbimist vähelõimunud inimeste, sh uussisserändajate hulgas. Näiteks on muuseumid hankinud audiogiide ja nende laadimisseadmeid (Palamuse O. Lutsu Kihelkonnakoolimuuseum) ning tarkvara ja kujunduse videogiidide rakendusele (SA Eesti Vabaõhumuuseum, Tartu Ülikool), et vahendada ekspositsiooni interaktiivsel viisi muukeelsele külastajale. Samuti on ostetud puutekraane koos miniarvutite ja vastava tarkvaraga. Teatrid on hankinud peamiselt tõlkesüsteemiga seonduvalt nii riist- kui tarkvara: arvuteid, LED-ekraane, subtiitrite tarkvaralitsentse, projektoreid, objektive jms. Hangitud tehnilisi vahendeid kasutas 2018. aastal 4 149 inimest.

Tabel 6. Õiguslik-poliitilise lõimumise toetamine

Meetme 2.2. indikaatorid	Meetme indikaatorite täitmine 2018	Meetme indikaatorite sihid 2020
Teavitust läbiviivate organisatsioonide arv Allikas: SiM	1 org	1 org
Tegevustes osalenud määratlemata kodakondsusega inimeste ja teiste kolmandate riikide kodanike teadlikkus Eesti kodakondsusega kaasnevatest õigustest ja kohustustest Allikas: INSA	431 in	-
Toetatud organisatsioonide arv Allikas: INSA	0 ³¹	2 org

Kodakondsusvaldkonna arengut mõjutas 2018. aastal kodakondsuse seaduse muudatus, mis jõustus 1. jaanuaril 2019. aastal. See käsitleb keeleõppe korraldamist vähemalt viis aastat Eestis seaduslikult elanud välismaalastele, kes vastavad põhilistele kodakondsuse taotlemise tingimustele ja kes soovivad taotleda Eesti kodakondsust. Keeleõppe on välismaalasele tasuta ning riik võimaldab talle hüvitist ajal, kui ta on tööandjaga kokkuleppel saanud keeleõppeks tasustamata õppepuhkust. Seadusmuudatuse ettevalmistamisel, arvestati suutlikkusega pakkuda keeleõpet kuni 1 000 inimesele aastas.³²

³¹Inimõiguste organisatsioonide projekte eraldi ei toetatud.

³² 2019. a jaanuari seisuga oli huvilisi üle 1600.

2018. aastal jätkus kodakondsuse saamiseks ettevalmistava koolituse pakkumine. Koolitusel osales 314 inimest, kellele tutvustati kodakondsuse seadust ja Eesti Vabariigi põhiseadust ning valmistati Eesti kodakondsust mitteomavaid isikuid ette vastavate seaduste tundmise eksamik, mille sooritamine on eeldus kodakondsuse taotlemisel.

Politsei- ja Piirivalveamet teavitas määratlemata kodakondsusega isikuid Eesti kodakondsuse saamise võimalustest igapäevatöö käigus. Kõigi Eestis sündinud laste vanematele, kes saavad automaatselt elamisloa, selgitati ka kodakondsuse saamise võimalust. 2018. a lõpus saatis siseminister kirjad kõigi laste vanematele, kes ei kvalifitseerunud kodakondsuse seaduse 2016. a jõustunud muudatuste alla ja selgitas, mida on vaja teha lapsele Eesti kodakondsuse saamiseks. Selliseid kirju saadeti 117.

Justiitsministeeriumi toel pakuti riigikeele õpinguid 458-le kinnipeetule, neist tegi tasemeeksami positiivsele tulemusele 207 kinnipeetut. Riigikeele kursused on pooleli 187 vangil, kes alustasid õppimist 2018. aastal, kuid lõpetavad õppe 2019. aastal.

2018. aastal vajas venekeelse tõlke kaasajastamist üksnes autoveoseadus. Eesti Õigusbüroo teenindas 2 396 venekeelset klienti.

Tabel 7. Võrdse kohtlemise edendamine tööturul

Meetme 2.3. indikaator	Meetme indikaatori täitmine 2018	Meetme indikaatori siht 2020
Tegevustesse hõlmatud organisatsioonide arv	0 ³³	10 org
Allikas: INSA		

2018. aasta I kvartali jooksul lõpetati Interreg Kesk-Läänemere programmi ja Kultuuriministeeriumi kaudu rahastatud mentorlusprogramm 20-le töötule vähelõimunud püsielanikule ja viidi lõpuni mitmekesisust väärtustavad tegevused töökollektiivides. Tegevuse tulemusena on paranenud projektis osalenud inimeste toimetulek tööturul, suurenenud teadlikkus mitmekesisest töökeskkonnast ja kasvanud organisatsioonide valmisolek võtta tööle erinevatest rahvustest inimesi.

Inimõiguste Keskus viis läbi hanget „Mitmekesise töökoha märgise mudeli rakendamine”. Projekti eesmärk on kujundada läbi mitmekesisuse märgise konsultatsiooni- ja tööandjate võrgustiku tööriist töökeskkonna kvaliteedi parandamiseks ja mitmekesisuse teadlikuks juhtimiseks organisatsioonis. Aprilliks 2018 oli nõustamist saanud ja märgise väärilised 17 ettevõtet-organisatsiooni.

Rahandusministeerium avalikustas „Avaliku teenistuse aastaraamatu 2017“, milles käsitleti muust rahvusest ametnike osakaalu avalikus teenistuses. Aastaraamat märgib, et ametnike, eriteenistujate ning töölepinguliste hulgas on teisest rahvusest teenistujate osakaal suurim töölepinguliste teenistujate seas – (12,6%). Teisest rahvusest ametnikke on 8,5% ja ministeeriumites töötab vaid 2,4% teistest rahvustest teenistujaid.

³³ Võrdse kohtlemise projekte eraldi ei toetatud. 6.02.2018 toimus piiriülese koostööprojekti CROSS CB525 raames mitmekesisuse juhtimise koolitus eesmärgiga suurendada teadlikkust mitmekesisest töökeskkonnast ja näidata võimalusi toimiva mitmekultuurilise ja mitmekesisust austava töökeskkonna loomiseks. Koolituse viisid läbi mitmekesisuse valdkonna eksperdid Eesti Inimõiguste Keskusest.

Valdkondlikult on teistest rahvustest teenistujaid kõige rohkem (15,3%) siseturvalisuse asutustes, kuhu kuuluvad Maksu- ja Tolliamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet ja vanglad.

Muust rahvustest ametnike osakaalu suurendamiseks pakuti aastaraamatus erinevaid sekkumismeetmeid, nagu paremini planeeritud avaliku teenistuse värbamisprotsessid ning täiendhariduse võimalused (nt erialase eesti keele kursused) tulenevalt kaasaegsetest mitmekesisuse juhtumismudelitest ning kasutades Eestis kättesaadavaid ressursse; teavitada potentsiaalseid kandidaate töövõimalustest nende eelistatud meediakanalite kaudu; analüüsida koostöövõimalusi ülikoolidega (nt avalike teenistujate ja tudengite avalike probleemide analüüsile suunatud arutelud, potentsiaalsete lahenduste testimised jms).

1.3 Alaeesmärk 3. Uussisserändajad on Eesti ühiskonnas kohanenud

Tabel 8. Kolmanda alaeesmärgi indikaator

Lõimumiskava indikaator	Lõimumiskava indikaatori täitmine 2018	Lõimumiskava indikaatori siht 2020
Kohanemiskoolituse läbinud uussisserändajate osakaal, kes hindavad, et nende konkurentsivõime ühiskonnas toimetulemiseks on paranenud Allikas: SiM	88,1%	70%

Koolituste läbinud uussisserändajad hindasid, et nende eesti keele oskus, informeeritus ja teadmised Eesti riigi, ühiskonna ja kultuuri kohta on paranenud. Suur osa uussisserändajatest on Eesti eluga hästi kohanenud, kuid keeleõpe, kohanemistugi ja kontaktide loomine eestlastega on valdkonnad, mis vajavad jätkuvalt suurt tähelepanu.

Tabel 9. Kohanemiskoolituste pakkumine uussisserändajatele

Meetme 3.1. indikaator	Meetme indikaatorite täitmine 2018	Meetme indikaatori siht 2020
Kohanemisprogrammi läbinute arv, kelle eesti keele oskus, praktiline informeeritus ja teadmised Eesti riigi, ühiskonna ja kultuuri kohta on paranenud Allikas: SiM	1480 koolituskorda ja 88,1% vastanutest on hinnanud, et nende teadmised on paranenud ³⁴	3902 inimest., inimest, kellest 90% hindab, et nende teadmised on paranenud

Uussisserändajate kohanemisvaldkonna 2018. aasta olulisima mõjuga tegevused olid kohanemisprogrammi raames pakutud koolitused ja vajalike teenuste arendamine ja väljatöötamine.

³⁴ Siseministerium seirab kohanemiskoolituste arvu.

Kohanemiskoolituse läbinud uussisserändajate osatähtsus, kes hindavad, et nende konkurentsivõime ühiskonnas toimetulemiseks on kõrge oli 2017. aastal 88,4% ja 2018. aastal 88,1%. Koolituse läbinud hindasid, et nende eesti keele oskus, praktiline informeeritus ja teadmised Eesti riigi, ühiskonna ja kultuuri kohta on paranenud. Keskmine hinne kohanemiskoolitustele perioodil 2015–2018 oli baas-, töö- ja ettevõtlus-, pere-, õppimis- ja teadusmooduli ning keeleõppe lõikes 4,7 punkti 5-punktilisel hindamisskaalal.³⁵

Kohanemisprogrammi rakendamise perioodi jooksul (01.08.2015-31.12.2018) on kohanemisprogrammi suunatud kokku 27 540 uussisserändajat ning kõikide suunatute osalemisprotsent on 14,7%.³⁶

Kokku pakuti 53 keeleõppekoolitust, 17 töö- ja ettevõtlusmooduli, 19 baasmooduli, 10 peremoodul, 2 teadusmooduli, 3 õppimismooduli ja 8 laste- ja noortemooduli koolitust. Kokku läbiti koolitusi 1 457 korral. Selleks, et tagada uussisserändajate sujuv kohanemine Eesti eluoluga on oluline tõsta Eestisse saabuvate uussisserändajate teadlikkust kohanemiskoolitustest ning koolitustel osalemise võimalustest. Antud eesmärgi saavutamiseks kasutati 2018. aastal kommunikatsioonifirma teenust, mille tulemusena suudeti 2018. aastal tõsta kohanemiskoolitustel osalemiste arvu paarisaja osaluskorra võrra. Ka edaspidi on plaanis jätkata professionaalse kommunikatsioonifirma teenuste kasutamist kohanemisprogrammi võimaluste tutvustamisel sihtrühmale.³⁷

Tabel 10. Uussisserändajatele suunatud tugiteenuste arendamine

Meetme 3.2. indikaator	Meetme indikaatorite täitmine 2018	Meetme indikaatori siht 2020
Arendatud või väljatöötatud teenuste arv	5 teenust	15 teenust

Allikas: SiM

2018. aastal jätkas Siseministerium uussisserändajatele suunatud teenuste arendamisega. 2018. aastal arendatavad teenused olid: 1. PPA välismaalaste õigusliku nõustamise teenus ning PPA kodulehe www.politsei.ee mitmekeelsuse arendamine³⁸; 2. uussisserändajatele vabatahtlikus tegevuses osalemise võimaluste loomine ja vabatahtlike ühenduste võimestamine; 3. perearstiteenuse kättesaadavuse parendamine; 4. rändestatistika koostamine; 5. rahvastikuregistri arendamine.³⁹

2018. aastal jätkati uussisserändajate infoplatvormi www.settleinestonia.ee rakendamisega, mis pakub infot kohanemisprogrammi, selles osalemise tingimuste kohta ning võimaldab registreeruda kohanemisprogrammi koolitustele. Partneriks lisandus Siseministeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus (SMIT).

³⁵ Siseministerium.

³⁶ Projekti „Toetuse andmise tingimuse uussisserändajate kohanemiseks“ seirearuanded perioodi 01.08.2014-31.12.2018 kohta.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ 2018. aastal jätkas PPA migratsioonialase nõustamisteenuse arendamise ja pakkumisega. 2018. aasta jooksul nõustati kokku ligi 15 000 korral, mis on ligikaudu 5000 nõustamise võrra suurem kui 2017. aastal. See näitab, et vajadus, teadlikkus ning nõudlus PPA migratsioonialase nõustamisteenuse järgi on kasvanud. Samuti on teenuse tarbijate rahulolu teenusega väga kõrge.

³⁹ *Ibid.*

Siseministerium rahastab IOMi projekti AMIF2017-7 „Rahvusvahelise kaitse saanud isikute kohanemisprogramm II“, mille raames toimus 3 koolitust ja koolitati 27 sihtrühma liiget. Uuendati nii koolitus- kui infomaterjale ja täiendati koolitusmetoodikat. Valdavalt viidi muudatused sisse järgmistes teemades: elamisload ja dokumendid, töötamine, Eesti ühiskond ja haridussüsteem. Samuti töötati koos sotsiaalministeriümiga välja lähisuhte vägivalda käsitlevad metoodilised materjalid. Lisaks on korraldatud kohtumisi Eesti Töötukassa, Vao ja Vägeva majutuskeskustes ning MTÜ Eesti Pagulasabiga.

2. TEISTE ARENGUKAVADE KAUDU ELLUVIIDUD

LÕIMUMISEESMÄRGID

2.1. Eesmärk 4. Eesti keelest erineva emakeelega õpilastel on konkurentsivõimelised teadmised ja oskused eestikeelses keskkonnas toimetulekuks

Tabel 11. Neljanda eesmärgi indikaatorid

Lõimumiskava indikaatorid	Lõimumiskava indikaatori täitmine 2018	Lõimumiskava indikaatori sihid 2020
Eesti keel teise keelena põhikooli lõpueksami ja gümnaasiumi riigieksami keskmine sooritustulemus Allikas: HTM	69 punkti (põhikool); 75 punkti (gümnaasiumi kõik õppevormid)	75 punkti (põhikool); 75 punkti (gümnaasiumi kõik õppevormid)
Eesti keele tasemeeksami (B2) sooritanute osakaal kõigist eesti keele tasemeeksami teinud kutseõppuritest Allikas: HTM	18,6%%	32%
Madala haridustasemega mitteõppivate 18–24-aastaste eesti emakeele ja eesti keelest erineva emakeelega noorte osakaalu (%) erinevus Allikas: HTM	eesti emakeelega 11,2%; eesti keelest erineva emakeelega 12,2%	erinevust ei ole

Eesti keele oskus põhikooli lõpus ei ole kõigil õpilastel praegu piisav õpingute edukaks jätkamiseks keskkooli tasemel. Pärast gümnaasiumi eestikeelsele õppele üleminekut on gümnaasiumilõpetajate eesti keele oskus paranenud. Kutseõppurite osakaal, kes sooritasid eesti keele tasemeeksami (B2), on võrreldes 2017. aastaga kasvanud 5,7 protsendipunkti võrra. Madala haridustasemega mittetöötavate ja -õppivate 18-24-aastaste seas on võrreldes eelmiste aastatega rohkem vene emakeelega noori, vahe eestikeelsete noortega on vähenenud.

Tabel 12. Eesti keelest erineva emakeelega inimestele konkurentsivõimeliste haridusvõimaluste tagamine

Meetme 4.1. indikaatorid	Meetme indikaatorite täitmine 2018	Meetme indikaatorite sihid 2020
Eesti keelest erineva emakeelega põhikooli lõpetajate osakaal, kes valdavad eesti keelt vähemalt tasemel B1 (%) Allikas: HTM	69,2%	90%
Vene õppekeelega põhikooli lõpetajate osakaal, kes valdavad eesti keelt vähemalt tasemel B1 (%) Allikas: HTM	61,4% (vene õppekeel)/ 63,5% (koos keelekümbusega)	90%
Eesti keele kui teise keele riigieksami vähemalt 60% tulemusega sooritanute osakaal eksamil käinud gümnaasiumilõpetajate arvust Allikas: HTM	81%	75%

Põhikooliõpilaste jagunemine õppekeelele on viimasel kümnel aastal püsinud võrdlemisi stabiilne. Eesti keeles (sh keelekümblusprogramm) õpib *ca* 80% õpilastest. Gümnaasiumiastmes õpib 99% õpilastest vähemalt 60% ainetest eesti keeles. Inglise keeles õppivate laste arv üldhariduses on kasvanud enam kui viis korda - kui 2007/2008. õppeaastal oli inglise keeles õppijaid 161, siis 2018/2019. õppeaastal juba 856. Inglise keeles saab 2018/2019. õppeaastal õppida kokku kümnes koolis. Kas osaliselt või täielikult vene keeles on võimalik õppida kokku 78-s koolis, sh neljas täiskasvanute gümnaasiumis.

Põhikooli lõpuks oskas 69,2% eesti keelest erineva emakeelega õpilastest eesti keelt vähemalt tasemel B1⁴⁰. See on veidi enam kui viimastel aastatel keskmiselt. Ainult vene õppekeeles põhikooli lõpetajate⁴¹ hulgas on B1-tasemel eesti keelt oskajaid 61,4% (kui ka keelekümblust arvestada, siis 63,5%). See tulemus on pisut parem kui varasematel aastatel.

Pärast gümnaasiumi eestikeelsele õppele üleminekut on gümnaasiumilõpetajate eesti keele oskus mõnevõrra paranenud. Esimesed gümnaasiumis vähemalt 60% õppest eesti keeles läbinud noored lõpetasid gümnaasiumi 2014. aastal. Kui siis jäi B2-keele taseme saavutamata 22%-l lõpetajatest, siis 2018. aasta lõpetajatest oli selliseid noori 19%. Kasvanud on ka nende noorte osakaal, kes sooritavad B2-eksami kõrgel tasemel (üle 75 punkti) ja võiksid teha gümnaasiumi lõpus C1-eksami – viimastel aastatel on neid peaaegu 2/3 kõigist neist, kes tegid eesti keele teise keelena riigieksami⁴².

Jätkusid vene õppekeelega koolide õpetajate eestikeelsed koostööpäevad, sh alates 2018. aastal koos eesti õppekeelega koolidega.

Võeti suund eesti keele kui teise keele õppe käsitlemisele laiemalt ning keelekümbluse kõrval asutakse teadlikumalt toetama ka teisi keeleõppevõimalusi. Katsetatakse uute lähenemistega ning tõendus põhiste uudsete keeleõppevõimaluste väljatöötamine on mh RITA programmist rahastatava suuremahulise rakendusliku rändeuuringu (2018–2020) üks eesmärke.

2016. aastal alustatud multikultuurse kooli pilootprojekti asemel käivitati 2017. aastal Koosõppiva Kooli projekt, mille eesmärgiks oli välja selgitada mitmekeelse ja mitmekultuurilise haridusasutuse tegutsemise parimad mudelid ning nende maksumus. Alates 2018. aastast võttis Koosõppiva Kooli projekti funktsiooni üle Tartu Ülikooli juhitud konsortsium rändeuuringuga „Muutuvast tööturust ja rändest tulenevad võimalused ja väljakutsed haridus-, tööturu ja sotsiaalsüsteemis“. 2018. aastal projekti tegevused jätkusid ja esitatud on esimesed vahearuanDED ja –analüüsid, rahvastiku teemapaketi küsitlused ja teoreetiline raamistik.⁴³

⁴⁰ Kuna järjepidevalt on kasvanud nii keelekümbluses kui ka eesti õppekeeles õppivate eesti keelest erineva emakeelega õpilaste arv, kellest osa teevad eesti keele kui esimese keele eksami, arutati 2015. aastast eesti keele oskuse tase kõigi eesti keelest erineva emakeelega õpilaste hulgas.

⁴¹ St põhikooli lõpetajate hulgas, kes teevad B1-tasemeeksamiga ühildatud eesti keele kui teise keele põhikooli lõpueksami.

⁴² Võimalikest punktidest vähemalt 75% saanud isikud on hinnanguliselt võimelised ühe astme võrra kõrgemal tasemel keeleeksamit sooritama.

⁴³ Vt täpsemalt siit <https://ranne.ut.ee/projekti-teemakokkuv%C3%B5tted>

2018. aastal jätkusid Eesti-siseseid õpilasvahetused. 2018. aastal kasvas liitunud koolide arv 171 koolini, neist 39 on vene või kakskeelse õppega koolid (peamiselt Ida-Virumaal ja Tallinnas, aga ka Tartus). Õpilasvahetuses osales 2018. aastal 263 õpilast, neist 82 asus õppima eestikeelsest koolist venekeelsesse kooli või vastupidi.

Viidi läbi väikeprojektide konkurs eesmärgiga luua täiendavaid võimalusi paindlikuks keeleõppeks eesti ja muu emakeelega laste ühistegevuste kaudu. Rahastati 10 projekti.

Toetati kutseõppurite ja üliõpilaste erialast riigikeele- ja võõrkeelte õpet, et parandada nende karjäärivõimalusi ja mobiilsust tööturul. Euroopa Sotsiaalfondist rahastatud täiendavas eesti keele õppes alustas kutse- ja ülikoolide esitatud tegevuskavade alusel täiendavat eesti keele õpet 2018. aastal 616 õppurit. Samal aastal lõpetas 728, katkestas 16, jätkas õpinguid 48 õppurit (andmed on kutse- ja kõrghariduses kokku).

Nõustamisvõrgustiku toel pakkus MTÜ Pagulasabi haridusasutustele üle Eesti tuge 28-1 juhul. Tegevustest sai osa 1 018 inimest (639 haridustöötajat, 339 õpilast, 40 lapsevanemat). Haridustöötajate taotluste alusel toimus 20 erinevat tegevust, millest võttis osa kokku 423 inimest (339 õpilast, 273 õpetajat, 40 lapsevanemat). Toimus 2 nõustajate võrgustiku kohtumist, millest võttis osa kokku 31 inimest. Lisaks korraldati 6 koolipere ja 2 lasteaiapere koolitust kokku 366-le haridustöötajale.

2018. aastal viidi hoolivate väärtuste tegevuskava⁴⁴ raames ellu erinevaid tegevusi, sh toimusid vaenukõne ennetuse töötoad ja inimõiguste hariduse koolitus noorsootöötajatele. Lisaks korraldati erinevaid üritusi noortele, noorsootöötajatele ja õpetajatele ning viidi läbi hoolivate väärtuste tegevuskava teavitustegevusi (nt venekeelne noortefoorum Tartu Ülikooli Narva Kolledžis).

Tabel 13. Eesti keelele ülemineku, keelekümbeluse ja lõimitud aineõppe läbiviimise ja rakendamise toetamine

Meetme 4.2. indikaatorid	Meetme indikaatorite täitmine 2018	Meetme indikaatorite sihid 2020
Eestikeelses õppes ja keelekümbelusklassides osalevate eesti keelest erineva emakeelega õpilaste osakaal (%) Allikas: HTM	31%	suureneb
Eestikeelsete tundide osakaal kõikidest tundidest eesti/vene ja vene õppekeelega koolide põhikooliastmes, kus ei toimu keelekümbelust Allikas: HTM	22%	suureneb

Eesti keele õppe taseme parendamiseks vene õppekeelega koolides jätkati keelekümbelusprogrammi tegevustega. 2018/2019.õa osaleb programmis ligi 11 000 last. Programmiga on liitunud 37 kooli ja 68 lasteaeda.

Põhihariduse statsionaarses õppes õpib peaaegu 31 000 eesti keelest erineva emakeelega õpilast. Neist ligi 6 200 (20%) osaleb keelekümbeluses, 3 400 (11%) õpib eesti ja umbes 21 000 (68%) vene õppekeeles. Alates 2007. aastast on keelekümbelusprogrammis osalejate arv pea kahekordistunud.

⁴⁴ Vt. täpsemalt siit <https://noored.ee/uudised/vaartuskampania/>

2018/2019. õppeaastal õpib eesti keeles 2017/2018 õppeaastaga võrreldes 14% enam eesti keelest erineva emakeelega õpilasi. (2017/18 õppeaastal õppis neid 2016/2017 õppeaastaga võrreldes 13% enam, 2016/2017 õppeaastal 2015/2016 õppeaastaga võrreldes 5% enam.)

2018. aasta septembris käivitus pilootprojekt „Professionaalne eestikeelne õpetaja vene õppekeelega rühmas“. Pilootprojekti raames võeti tööle 53 uut eestikeelset õpetajat Ida-Virumaal ja Tallinnas. Lisaks toetati pilootlasteaedade eestikeelsete õpetajate ja rühmameeskondade (200 osalejat) täienduskoolitust 4 EAP ulatuses. Tallinna Ülikool viib läbi pilootprogrammi rakendusuringu, mille tulemustest lähtuvalt tehakse ettepanekud eestikeelsete õpetajate professionaalsuse ja eesti keele õppevahendite toetamiseks koolieelsetes lasteasutustes, et tagada kõigile lastele kvaliteetne eesti keele omandamine alushariduses. Arvestades seniseid pilootprojekti tulemusi lasteaedades on mõistlik rakendada eestikeelset õpetajat kõikides muu õppekeelega 3-7-aastaste laste lasteaiarühmades.

Eesti keele kui teise keele õpetamise tegevuskava arendamiseks alushariduses kaardistati valdkonna õppematerjalid ja takistused eesti keele kui teise keele õpetamisel. Analüüsi tulemuste põhjal olid eesti keele koolitusi ja nõustamist võimaldatud keelekümbeluse programmiga liitunud lasteaedadele. Samas eesti keele kui teise keele õpetajate ning eesti ja muu õppekeelega lasteaedade õpetajate koolitusvajadused eesti keele kui teise keele valdkonnas olid katmata. Analüüsi tulemusena koostati ettepanekud ja tegevuskava eesti keele kui teise keele õppematerjali ja täienduskoolituse võimaldamiseks.

Tallinna Ülikooli ja Vaasa Ülikooli koostöös on välja arendatud rahvusvaheline moodul keelekümbeluse õppe tõhustamiseks ülikoolides. Täienduskoolitus on kavandatud teemal „Kelekymbeluse muu õppekeelega ja eesti keele kui teise keele tugiõpet võimaldavatele rühmadele“. Briti Nõukogu programmi raames toetati Ida-Virumaa lasteaedade eesti keele kui teise keele õpet ja võrgustikutööd.

Kolmes Tallinna mitmekeelses gümnaasiumis käivitati pilootprogramm, mis lubab pedagoogiliselt põhjendatud paindlikkust keele- ja aineõppes koos süvendatud eesti keele õppega, mis võimaldab gümnaasiumilõpetajatel saavutada kuue aastaga eesti keele C1-tase. Koolid rakendasid omal valikul erinevaid keeleõppe viise. Programmiga alustati 2017. a oktoobris.

2.2. Eesmärk 5. Eesti keelest erineva emakeelega noorte aktiivne osalemine noorsootöös ja tihedate kontaktide loomine eestikeelsete eakaaslastega

Tabel 14. Viienda eesmärgi indikaator

Lõimumiskava indikaator	Lõimumiskava indikaatori täitmine 2018	Lõimumiskava indikaatori siht 2020
Noorte kaasatus noorsootöös omavalitsustes, mille elanikkond on enamuses eesti keelest erineva emakeelega, võrdluses Eesti keskmisega Allikas: EHIS	44,3% (noorte kaasatus noorsootöös omavalitsustes, mille elanikkond on enamuses mitte-eestlased võrdluses Eesti keskmisega) ⁴⁵ 57,8% (noorte kaasatus noorsootöös, % noorte koguarvust)	45% 60% (Eesti keskmine)

Tabel 15. Võimaluste suurendamine noorte omaalgatuseks, ühistegevuseks ja osaluseks

Meetme 5.1. indikaator	Meetme indikaatorite täitmine 2018	Meetme indikaatorite siht 2020
Organiseeritud osalusvõimaluste arv Allikas: HTM	54,4% ⁴⁶	200

Noortevaldkonnas viidi ellu tegevusi, mis toetasid noorte omaalgatust ja noorteprojektide korraldamist, sh tõrjutusriskis noorte kaasamist.

Noortevaldkonnas viidi ellu tegevusi, mis toetasid noorte omaalgatuslike ideede ja noorteprojektide elluviimist, sh tõrjutusriskis noorte kaasamist. Euroopa Sotsiaalfondi toel korraldati noorte omaalgatuslike ideede elluviimiseks projektikonkurss „Nopi Üles“. 2018. aastal sai toetust 58 noorte omaalgatuslikku projekti. Lisaks viidi ellu programmi „Noortekohtumised“, mille eesmärk on suurendada Eestis elavate 11-19-aastaste erineva emakeelega noorte omavahelist suhtlemist, üksteisemõistmist ja arengut, kasvatada osalejate kultuuriteadlikkust, avatust ning sallivust. Noortekohtumiste puhul on tegemist erineva kultuuritaustaga noortegruppide koostööprojektiga, projekti töötavad välja ja viivad ellu noored ise. Kokku toetati 2018. aastal 41 noortekohtumise projekti.

Eraldati noorteühingute aastatoetust 18-le ühinguks ning toetati noorte osaluskoegade tegevust. 2018. aasta lõpu seisuga oli Eestis kokku 37 noortevolikogu ja 22 noorte aktiivgruppi. Noortevaldkonna töötajatele, sh eesti keelest erineva emakeelega noorsootöötajatele, olid kättesaadavad erinevad koolitusvõimalused. Euroopa Sotsiaalfondi toel olid kättesaadavad:

⁴⁵ Seoses KOV reformiga mõõdetakse 2018. aastast alates eesmärgiks seatud noorte osalusvõimaluste taset osakaaluna omavalitsuste koguarvust.

⁴⁶ Organiseeritud osalusvõimaluste (noortevolikogude jm noorte osaluskoegade arv) osakaal omavalitsuste koguarvust (%). Seoses KOV reformiga mõõdetakse 2018. aastast alates eesmärgiks seatud noorte osalusvõimaluste taset osakaaluna omavalitsuste koguarvust.

pikaajalised arenguprogrammid, temaatilised koolitused (sh vaenukõne ennetuse temaline koolitus), piirkondlikku arengut toetavad koolitustegevused ning koolitustegevused, mis tugevdavad noorsootöö praktikat rahvusvahelise teadmise ja oskusega.

2.3. Eesmärk 6. Eesti keelest erineva emakeelega elanikele on tagatud võimalused täiendada oma teadmisi ja oskusi konkurentsivõimeliseks osalemiseks tööturul

Tabel 16. Kuuenda eesmärgi indikaatorid

Lõimumiskava indikaatorid	Lõimumiskava indikaatori täitmine 2018	Lõimumiskava indikaatori sihid 2020
Töötuse määr eestlaste ja teisest rahvusest elanike seas Allikas: Statistikaamet	erinevus 1,5 korda	erinevus 1,5 korda
Tööhõive määr eestlaste ja teisest rahvusest elanike seas Allikas: Statistikaamet	eestlased- 69,8%; teisest rahvusest elanikud- 64,3%	eestlased - 66,9% teisest rahvusest elanikud - 63,2%

Muust rahvusest isikute enesehinnanguline eesti keele oskus on viimastel aastatel paranenud ning vajadus eesti keele järele on suurenemas nii tööl kui ka vabal ajal. Teisest rahvusest elanike olukord tööturul on paranenud: hõivatute arv suurenes ja töötus vähenes.

2018. aastal sooritas SA Innove korraldatud eesti keele tasemeeksami kas A2, B1, B2 või C1 tasemel 56,4% eksamil käinutest, mis on 1,9 protsendipunkti kõrgem kui 2017. aastal. Samuti on kasvanud enesehinnanguline eesti keele oskus – eesti keelt oskavad hästi umbes pooled (43 kuni 54%) eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanutest. 2018. aastal on eesti keelt üldse mitte oskavate inimeste osakaal vanuses 15 kuni 74 alla 10%.⁴⁷

Inimeste tööturult väljalangemise ennetamiseks pakuti nii töötutele kui ka töötavatele inimestele Eesti Töötukassa toel täiend- ja ümberõpet. Õppimiseks oli võimalik tuge saada neil töötavatel inimestel, kes on ammu omandanud hariduse, kelle terviseseisund on halvenenud või kelle eesti keele oskus ei vastanud tööturu nõudmistele.

Töötukassa andmetel osales 2018. aastal tööturuteenustel 18 551 töötut, kelle põhiline suhtluskeel ei ole eesti keel. Kõige enam osaleti tööturukoolitusel (24% kõikidest osalemistest), karjäärinõustamisel (18% kõikidest osalemistest) ja tööotsingu töötoas (14% kõikidest osalemistest).

⁴⁷ <https://www.kul.ee/et/rakendusuuring-eesti-keelest-erineva-emakeelega-taiskasvanute-eesti-keele-ope-loimumis-ja>

Tööturuteenustel osalejate osakaal registreeritud töötute hulgas, kelle põhiline suhtluskeel ei ole eesti keel, oli 2018. aastal 37,2% (keskmiselt kuus). Teenusel „Minu esimene töökoht“ osales 1 409 isikut, sh 510 isikut, kelle põhiline suhtluskeel ei ole eesti keel. Mobiilsustoetuse teenusel osales 2018. aasta jooksul 542 isikut, sh 168 isikut, kelle põhiline suhtluskeel ei ole eesti keel. Ida-Virumaa elanikele suunatud täiendavatel teenustel osales ja/või töökoha loomise toetusega asus tööle 2018. aastal kokku 465 isikut.

2018. aastal avati kasutajatele eesti keele B1-taseme e-õppe kursuse „Keeletee“ (www.keeletee.ee) ning tänaseks on võimalik kasutada kaheksat esimest peatükki. Lõplikult valmib kursus augustis 2019. aastal. Keeletee võimaldab iseseisvalt eesti keelt õppida nii vene- kui ingliskeelsetel õppijatel, pakkudes selleks nii lugemise, kirjutamise kui ka teksti mõistmisega seotud harjutusi. E-kursus on tasuta ning e-kirja vahendusel saab nõu ja abi küsida ka eesti keele õpetajalt. Keeletee on jätkuks populaarsele eesti keele kursusele Keelekliik (www.keelekliik.ee).

3. ARENGUKAVA JUHTIMINE, ELLUVIIMINE JA SEIRE

Vabariigi Valitsus kiitis 17. mail 2018. aastal toimunud istungil heaks valdkondliku arengukava „Lõimuv Eesti 2020“ rakendusplaani aastateks 2018-2020. Alates 2020. aastast planeeritakse riigi eelarvestrateegia lõimumisvaldkonna Kultuuriministeeriumi elluviidavaid tegevusi riigi tegevuspõhisele eelarvestamisele ülemineku protsessis koostatava Lõimumisprogrammi alusel. Teised ministeeriumid planeerivad lõimumise valdkonnaga seotud ja panustavaid tegevusi enda juhitud programmides. Lõimumisvaldkonna eesmärgid saavutatakse ministeeriumide tegevuste koosmõjus.

Lähtudes Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2005. a määruse nr 302 „Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord“ §-st 5 ja riigieelarve seaduse §-st 19 lg 3, Kultuuriministeerium valmistab ette Vabariigi Valitsusele ettepaneku lõimumise valdkonna arengukava aastateks 2021-2030 koostamiseks.

Lõimuv Eesti 2030 koostamisega alustati 2018. aastal. 8.jaanuaril 2019. aastal viidi Telliskivi Loomelinnakus Tallinnas läbi lõimumise visiooniseminar⁴⁸. Uue lõimumiskava koostamise plaani tutvustati ka Linnade ja Valdade Liidu lõimumisvaldkonna töörühmas ning LE2020 juhtkomitee ja juhtrühma kohtumisel. Loodud on Lõimuv Eesti 2030 koostamise temaline veebileht Kultuuriministeeriumi kodulehel www.kul.ee/et/loimuv-eesti-2030.

Selleks et lõimumispoliitikat kujundavad ministeeriumid oleksid kursis toimuvate arengutega, korraldati 2018. aastal erinevaid koostööüritusi, nagu lõimumise akadeemia Koolimäel ja välitööd Ida-Virumaal, mille raames korraldati Ida-Virumaa kaheksas omavalitsuses poolsada üritust, millesse oli kaasatud riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametnikke ning kohaliku elu eestvedajaid.⁴⁹

Parandamaks eesti keele õppe võimalusi ja selle tulemuslikkust täiskasvanutele loodi eri ametkondade vaheline koostöövõrgustik, kus arutatakse täiskasvanute keeleõppe korraldust. Võrgustikus osalevad Kultuuriministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Siseministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Justiitsministeeriumi ning nende haldusala asutused (Integratsiooni SA, Töötukassa, SA Innove). Täna on valminud ülevaade erinevate asutuste pakutavate tegevuste mahust, hinnast, osalejate arvust, õpetajate kaasatusest ning piirkondadest, kus õppimine toimub.

Kultuuriministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi tellitud keeleõppe rakendusuuring „Eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanute eesti keele õpe lõimumis- ja tööhõivepoliitikas: kvaliteet, mõju ja korraldus“ (2018)⁵⁰ näitas, et täiskasvanute eesti keele õppe nõudluse ja tasuta koolituste pakkumise maht ei ole tasakaalus: riiklikult pakutud koolituste maht on olnud aastati erinev, jäädes vahemikku 2 000 kuni 6 000 inimest aastas, kuid inimesi, kes lähema kolme aasta jooksul plaanivad eesti keelt õppida, on ca 52 000–68 000. 2018. aastal pakuti erinevate riigiasutuste poolt tasuta eesti keele õpet ca 10 000 inimesele. Töötukassa ja Integratsiooni SA pakutud koolitused katsid 87% sellest sihtrühmast.

⁴⁸ vt. täpsemalt siit <https://www.kul.ee/et/loimuv-eesti-2030-avaseminar>

⁴⁹ vt. täpsemalt siit <https://www.kul.ee/et/uudised/ametnike-valitood-taitsid-eesmargi>

⁵⁰ *Ibid.*

2018. aastal Kultuuriministeerium sõlmis lepingu OÜ Gravititas Consult-iga, kes viis läbi LE2020 riigieelarvest rahastatavate tegevuste vahehindamise. Vahehindamise vahearuanne esitati kultuuriministeeriumile 2018. aasta detsembris.⁵¹ 2018. aasta septembris sõlmiti leping AS-ga Civitta, kes teostab LE2020 ESFist rahastatavate tegevuste vahehindamist. Vahehindamise lõpparuanne avalikustatakse 2019. aasta juulis.

17.-23. septembril 2018 külastasid Kultuuriministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Siseministeeriumi, EAS-i ja INSA esindajad Ontario provintsi valitsusasutusi ja -ameteid eesmärgiga tutvuda Kanada lõimumis- ja rändevaldkonna parimate praktikatega. 19.-21. novembril toimus õppevisiit koos spordivaldkonna eestvedajatega Saksamaale kogemuste saamiseks spordi- ja lõimumisvaldkonna koostöök.

4. ARENGUKAVA ELLUVIIMISE MAKSUMUS 2018. AASTAL

Lõimumiskava 2018. aasta rakendusplaani eelarve maht oli 14 344 869 eurot (planeeritud summa (16 007 095 eurot)).⁵² 2018. aasta rakendusplaani finantsvahenditest moodustas 76% (10 853 106 eurot) alaeesmärk 1, 11% (1 542 817 eurot) alaeesmärk 2, 7% (979 982 eurot) alaeesmärk 3. Lõimumiskava arendus- ja administreerimiskulud moodustasid 6% (968 964 eurot). Lisaks riigieelarvelistele vahenditele viiakse lõimumiskava tegevusi ellu Euroopa Sotsiaalfondi ning Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi 2014–2020 vahenditest, mis rakendusid 2015. aastal. Lõimumiskava 2018. aasta tegevusi rahastasid Kultuuriministeerium (12 645 345 eurot), Haridus- ja Teadusministeerium (176 000 eurot), Justiitsministeerium (162 598 eurot), Siseministeerium (1 314 149 eurot) ning Sotsiaalministeerium (11 700 eurot).

Rakendusplaani kulud on kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga 2018–2021 ning kaeti Kultuuriministeeriumi, Siseministeeriumi, Justiitsministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi valitsemisala eelarvetest.

Aruande lisa 1 annab täpsema ülevaate 2018. aastal kasutatud ja planeeritud eelarvelistest vahenditest rakendatud meetmete kaupa.

⁵¹ Vt täpsemalt siit https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/le2020_re_vh_02.04.19.pdf

⁵² Integratsiooni Sihtasutuse Tallinna eesti keele maja ja Narva eesti keele maja ruumide leidmine, meeskonna moodustamine, sh värbamine ja koolitamine võttis aega. Sisuliste tegevuste elluviimist alustati sügisel 2018 asenduspindadel. Tallinna eesti keele maja avas oma ukseid jaanuaris 2019. Narva eesti keele maja alustab oma tööd uutes ruumides 2019. aasta teisel poolaastal.

5. ÜLEVAADE OLULISEMATEST ARENGUKAVA TEGEVUSTEST 2019. AASTAL

Koostatakse „Lõimuv Eesti 2030“ strateegia eelnõu. Terve aasta vältel toimuvad uuringud, konsultatsioonid, aruteluseminarid ja kaasamiskoosolekud. Neist võtavad nii veebi vahendusel kui ka kaasamisüritustel osa arengukavaga seotud riigiasutused, teadlased, kodanikuühenduste esindajad ja kõik huvitatud Eesti elanikud. Strateegia koostamist saab lisaks jälgida kultuuriministeriumi kodulehe vahendusel.

Tehakse tihedat koostööd Eesti Linnade ja Valdade Liidu ning ministeeriumidega kohalike omavalitsuste kaasamiseks lõimumisvaldkonda. Kultuuriministeriumi eesmärk on ühiselt läbi mõelda tegevused, millega KOVID saaksid lõimumisse panustada ning neid ka rakendada.

2019. aastal töötatakse välja integratsiooni monitooringu mõõdikud ning koostatakse monitooringu läbiviimiseks hanke lähteülesande. Monitooringu andmeid täiendatakse Statistikaameti lõimumisnäitajate andmebaasiga⁵³, mis sisaldab mitmeid olulisi haridus- ja sotsiaalmajanduslikke näitajaid kodukeele, rahvuse ning soo lõikes.

2019. aasta suvel esitletakse LE2020 vahehindamise (riigieelarvest ja ESFist rahastatavate tegevuste) tulemusi.

Aidatakse kaasa eesti keele majade rakendamisele. Eesti keele majad on loodud INSA üksusena Tallinnasse ja Narva. Eesti keele õpe ja seda toetavad teenused käivituvad selleks sisseseatud ruumides tervikmahus 2019. aastal. Eesti keele õppekohtade arv on kasvanud ja inimeste ootus eesti keele majadele, eriti Narvas, on suurenenud. Eesti keele majades hakatakse korraldama tasuta eesti keele kursusi ning muid tegevusi, mis võimaldavad keelt vahetult kasutada.

Rahvuskaaslaste tagasipöördumise sujuvamaks muutmiseks luuakse **INSA juurde vastav nõustamise tugiüksus.** Tugiüksuse eesmärgiks on kohanemisteenuste väljatöötamine ja tugivõrgustiku loomine tagasipöördumise soodustamiseks.

⁵³ Kättesaadav aadressil: www.stat.ee/loimumine.